

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ  
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ  
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ  
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΘ΄  
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2015 - 2016

*Η Ταυτότητα του Ελληνισμού  
στην Ιστορία (c. 1104 – 404 π.Χ.)*

*Ἡ  
η Αιωνιότητα στον Χρόνο  
(Παραλλαγές στο «Γνώθι σαυτόν»)*

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 10<sup>ο</sup>

Πέμπτη 28 Ιανουαρίου 2016

- |                                                        |             |
|--------------------------------------------------------|-------------|
| 1/ Λυκούργος: Δωρικός «Κόσμος» Πόλης, Ποίησης, Ἀθλησης | σελ. 2 - 16 |
| 2/ Το Σεμινάριο                                        | σελ. 17     |
| 3/ Χωρολογική Εκδρομή: Δωρίδα                          | σελ. 18     |

# Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

## VIII

Λυκούργος

Δωρικός “Κόσμος” Πόλης, Ποίησης και Άθλησης

*Clarissimum deinde omnium ludicrum certamen et ad excitandam corporis animique uirtutem efficacissimum*

Velleius Paterculus I, 8, 1

Το Δωρικό βίωμα του Κόσμου και του Ανθρώπου, το βίωμα του Κάλλους, εδημιούργησε τον Ελληνισμό δια της Σπαρτιατικής προβολής.

Και πρώτα, στην απαρχή της δημιουργίας, έστησε τον Κόσμο της κοινωνίας στην Σπάρτη του αυθεντικού Δωρικού ως αρχέτυπο, ανεγνώρισε την πνοή του εαυτού του στα Ομηρικά Έπη και εκύρωσε

το Δωρικό πνεύμα στην Αιολοΐωνική αυτή ποίηση, τέλος δε συνέστησε τους Ολυμπιακούς αγώνες παραδειγματική λατρεία της νέας Απολλώνιας σύλληψης της θεότητας. Δωρική θεσμοθεσία, κανονικοποίηση του Ομηρικού πνεύματος και γυμναστικό ιδεώδες συναρτώνται ουσιωδώς και εξαρτώνται από ένα άνθρωπο που ανήλθε στην θεία περιωπή για το επίτευγμα του έργου του. Τον Λυκούργο, Λυκό-εργο, έργο και εργάτη του φωτός.

Παυσανίας, III, 16, 6: Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Λυκούργῳ τῷ θεμένῳ τοὺς νόμους οἷα δὴ θεῷ πεποιήκασιν καὶ τούτῳ ἱερὸν. (Cf. S. Wide, *Lakonische Kulte*, pp. 281sq.). Κατηκολούθησαν οι Σπαρτιάτες τον Απόλλωνα: έτσι η Πυθία χρησιμοποίησε τον προσελθόντα στους Δελφούς Λυκούργο,

ἦκεις ὦ Λυκόοργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν

Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.

Δίξω ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.

Ηρόδοτος, I 65

Η Λυκούργεια θεσμοθεσία της Σπάρτης είναι κομβικής σημασίας για τον Ελληνισμό. Οι καθαροί, αυθεντικοί Δωριείς βρήκαν το σύστημα που τους ταίριαζε, δημιούργησαν την πολιτειακή και κοινωνική μορφή που εξέφραζε τον πυρήνα της βιοθεωρίας τους, το κυρίαρχο βιώμά τους συστατικό στοιχείο του Ελληνισμού. Έτσι ευνομήθηκαν κατά την φυσική ελευθερία του βιώματός των. Μέχρι τότε δεν edύναντο να μετατρέψουν εαυτούς από αδέσποτες χρυσές ορδές του φαλλικού Οδηγού Απόλλωνα σε συντεταγμένες φωτεινές αγέλες του πρωθήβη Άνακτα Απόλλωνα.

Ο Θουκυδίδης τοποθετεί τον Δωρικό «Κόσμο» του Λυκούργου προς το τέλος του 8<sup>ου</sup> αιώνα π.Χ., ως πούμε περί το 815 π.Χ.: ἔτη γάρ ἐστι μάλιστα τετρακόσια καὶ ὀλίγῳ πλείῳ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦδε τοῦ πολέμου [sc. του Πελοποννησιακού], ἀφ' οὗ Λακεδαιμόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται (Θουκυδίδης I, 18). Συνεπώς, 404 + (~) (411) = ~ 815 π.Χ.

Ο Λυκούργος εβασίλευσε και εν συναχεία επετρόπευε τη βασιλεία θανόντος του αδελφού του βασιλιά Πολυδέκτη με έγκυο τη γυναίκα του και για ορισμένα έτη του ανιψιού του Χαρίλλου, όταν γεννήθηκε, μικρού υιού του Πολυδέκτη. Εγκατέλειψε την επιτροπεία (επειδή έγινε αντικείμενο υποψίας ή θεώρησε ότι μπορεί να τον υποπτευθούν, λόγω της δικής του υπερηφανείας, για βασιλική βλέψη εις βάρος του Χαρίλλου), περιόδευσε σημαντικά κέντρα - Κρήτη (διότι αρκετά ζώπυρα του παρελθόντος μεγέθους διέμεναν και πύρωναν την ανθρώπινη δραστηριότητα), Ιωνία (διότι εκεί μεταφέρθηκαν παρακαταθήκες από την «Μυκηναϊκή» Πελοποννησιακή κατάσταση) - επέστρεψε όταν ο Χαρίλλος είχε μεγαλώσει και εδραιωθεί στην εξουσία, οπότε και ανέλαβε τη θέσμιση της Σπαρτιατικής τάξης υπό την αιγίδα, κατεύθυνση και κύρωση του Δελφικού θεού κατά την αναλογία του Μίνωα που επί ηρωικής εποχής νομοθέτησε για τους Κρήτες εκ Διός. Η επιτομή στον Στράβωνα εκ του Εφόρου της Λυκούργειας ιστορίας έχει ως εξής:

*λέγεσθαι δ' ὑπὸ τῶν Κρητῶν, ὡς καὶ παρ' αὐτοὺς ἀφίκοιτο Λυκοῦργος κατὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἀδελφὸς ἦν πρεσβύτερος τοῦ Λυκούργου Πολυδέκτης· οὗτος τελευτῶν ἔγκυνον κατέλιπε τὴν γυναῖκα. τέως μὲν οὖν ἐβασίλευεν ὁ Λυκοῦργος ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ, γενομένου δὲ παιδὸς ἐπετρόπευεν ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἡ ἀρχὴ καθήκουσα ἐτύγχανε. λοιδορούμενος δὴ τις αὐτῷ σαφῶς εἶπεν εἰδέναι, διότι βασιλεύσοι· λαβὼν δ' ὑπόνοιαν ἐκεῖνος, ὥς ἐκ τοῦ λόγου τούτου διαβάλλοιτο ἐπιβουλὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ παιδός, δείσας μὴ ἐκ τύχης ἀποθανόντος αἰτίαν αὐτὸς ἔχοι παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀπῆρεν εἰς Κρήτην. ταύτην μὲν δὴ λέγεσθαι τῆς ἀποδημίας αἰτίαν. ἐλθόντα δὲ πλησιάσαι Θάλητι μελοποιῷ ἀνδρὶ καὶ νομοθετικῷ, ἱστορήσαντα δὲ παρ' αὐτοῦ τὸν τρόπον, ὃν Ραδάμανθός τε πρότερον καὶ ὕστερον Μίνως ὡς παρὰ τοῦ Διὸς τοὺς νόμους ἐκφέρου εἰς ἀνθρώπους. γενόμενον δὲ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ καταμαθόντα καὶ τὰ ἐκεῖ νόμιμα, ἐντυχόντα δ', ὥς φασί τινες, καὶ Ὀμήρῳ διατρίβοντι ἐν Χίῳ (70 F 103), κατὰραι πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν, καταλαβεῖν δὲ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ*

υῖόν, τὸν Πολυδέκτου Χαρίλλον, βασιλεύοντα. εἴθ' ὀρμῆσαι διαθεῖναι τοὺς νόμους, φοιτῶντα ὡς τὸν θεὸν τὸν ἐν Δελφοῖς κἀκεῖθεν κομίζοντα τὰ προστάγματα (70 F 174), καθάπερ οἱ περὶ Μίνω ἐκ τοῦ ἄντρον τοῦ Διός, παραπλήσια ἐκείνοις τὰ πλείω.

Έφορος Fr.Gr.Hist. 70F 149, pp. 88-9 Jacoby [= Στράβων Χ, 4, 19 Ρ. 482C]

Cf. Αριστοτέλης, Πολιτικά, Β, 1271b24-32; Πλούταρχος, Λυκούργος, 3; Άγιδος καὶ Κλεομένους καὶ Γράγχων Σύγκρισις, 5.

Υπάρχει ένα χρονικό διάστημα σημαντικό μεταξύ της επιτροπείας του Λυκούργου και της θεσμοθεσίας του. Ο αδελφός του βασιλεύς Πολυδέκτης θα πέθανε σχετικά νέος, αφού άφησε έγκυο τη γυναίκα του με τον διάδοχό του. Ως βασιλεύς ήταν μεγαλύτερος. Άρα το διάστημα που ανέφερα θα αντιπροσώπευε την απόσταση μεταξύ Λυκούργου νεαρού επιτρόπου και πρεσβύτερου νομοθετούντος. Η διαφορά μπορεί να είναι 35 χρόνια και περισσότερο (30 ετών – 65 ετών).

Από τον Λάκωνα ιστορικό Σωσίβιο γνωρίζουμε τους χρόνους βασιλείας των σχετικών ηγετών:

Σωσίβιος δὲ ὁ Λάκων ἐν Χρόνων ἀναγραφῇ κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου βασιλείας Ὅμηρον φέρει. βασιλεύει μὲν οὖν Χάριλλος ἔτη ἐξήκοντα τέσσαρα, μεθ' ὃν υἱὸς Νίκανδρος ἔτη τριάκοντα ἐννέα· τοούτου κατὰ τὸ τριακοστὸν τέταρτον ἔτος τεθῆναί φησι τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα, ὡς εἶναι ἐνενήκοντά που ἐτῶν πρὸ τῆς τῶν Ὀλυμπίων θέσεως Ὅμηρον.

Σωσίβιος Fr.Gr.Hist. 595F2 Jacoby [= Κλήμης Αλεξανδρεύς, Στρωματεῖς, Ι, 117, 10]

Το 34ο έτος του Νίκανδρου συνέπεσε με την 1η Ολυμπιάδα το 776 π.Χ. Προκύπτει από τους αριθμούς των βασιλειών ότι ο Χάριλλος έγινε ονομαστικός βασιλεύς το 873 π.Χ. (Ο Όμηρος τοποθετείται αντίστοιχα γύρω στο 866 π.Χ., κατά την παράδοση που τον συγχρονίζει με τον

Λυκούργου). Τότε τοποθετείται η επιτροπεία του Λυκούργου. Το διάστημα από 873 μέχρι το 815 είναι βέβαια μεγάλο για την περίοδο ενεργού δραστηριότητας της ζωής του Λυκούργου, αλλά προσφέρεται εις προσεγγιστικό εναρμονισμό των διαφορετικών παραδόσεων. Όπως της θέσης του Ερατοσθένη ότι ο Λυκούργος αντιστοιχεί περί το 885/4 π.Χ.

Ερατοσθένης δὲ τοὺς χρόνους ὧδε ἀναγράφει·

ἀπὸ μὲν Τροίας ἀλώσεως (1184/3) ἐπὶ Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἔτη

ὀγδοήκοντα· 1104/3

ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν κτίσιν ἔτη ἐξήκοντα·

1044/3

τὰ δὲ τούτοις ἐξῆς ἐπὶ μὲν τὴν ἐπιτροπίαν τὴν Λυκούργου

ἔτη ἑκατὸν πενήκοντα ἑννέα·

885/4

ἐπὶ δὲ <τὸ> προηγούμενον ἔτος τῶν πρώτων Ὀλυμπίων ἔτη

ἑκατὸν ὀκτώ·

777/6

ἀφ' ἧς Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἔτη διακόσια

ἑνενήκοντα ἑπτὰ·

480/79

ἀφ' ἧς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔτη

τεσσαράκοντα ὀκτώ·

432/1

καὶ ἐπὶ τὴν κατάλυσιν καὶ Ἀθηναίων ἦτταν ἔτη εἴκοσι ἑπτὰ·

405/4

καὶ ἐπὶ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἔτη τριάκοντα τέσσαρα·

371/0

μεθ' ἣν ἐπὶ τὴν Φιλίππου τελευτὴν ἔτη τριάκοντα πέντε·

336/5

μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου μεταλλαγὴν ἔτη δώδεκα.

Ερατοσθένης Fr.Gr.Hist. 241F1a Jacoby [= Κλήμης, *Στρωματείς*, I, 138, 1-3]

Ο Ερατοσθένης εννοεί για την Λυκούργεια εποχή τους χρόνους επιτροπείας του Λυκούργου, όχι της νομοθεσίας του.

Με χαλαρή διατύπωση οι δυο εποχές συνεκρίθησαν συγκεχυμένα. Cf. Διόδωρος XV, 1: *Λακεδαιμόνιοι περὶ Λεῦκτρα παραδόξως ἡττηθέντες καὶ πάλιν περὶ Μαντίνειαν πταίσαντες ἀπέβαλον τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν – καὶ ταύτην διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων διαφυλαχθεῖσαν ἔτη πλείω τῶν πεντακοσίων*. Οπότε 371+514 = 885 π.Χ. (Cf. Διόδωρος XV, 50; XV, 65). Η Ελληνική ηγεμονία της Σπάρτης έπεται της Λυκούργιας νομοθεσίας, δεν προηγείται αυτής. Την υπονοούμενη λανθασμένη ταύτιση των διαφορετικών εποχών σε μια, του Λυκούργου εν γένει, και αυτή τοποθετούμενη στην αρχή του δημόσιου βίου του κατά την επιτροπεία του βασιλικού ανιψιού του, εμφανίζει σαφώς, αντλώντας από τις πηγές του, ο Livius (XXXVIII, 34): *M. Fulvio Nobiliore et Cn. Manlio Vulsone coss. disciplina Lycurgi, cui per septingentos annos adsueverant, sublata*. Δηλαδή 189 π.Χ. + 700 = 888 π.Χ. Cf. Τατιανός, p. 140.

\*\*\*

Ο Λυκούργος συνδέεται με την ιστορική σύσταση Ολυμπιακών αγώνων, σε συνεργασία με τον Ίφιτο, Ηλείο-Αιτωλό από Οξύλου.

*χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἰφίτος, γένος μὲν ὦν ἀπὸ Ὀξύλου, ἡλικίαν δὲ κατὰ Λυκούργον τὸν γράψαντα Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους, τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, πανήγυρὶν τε Ὀλυμπικὴν αὐθις ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκεχειρίαν κατεστήσατο, ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνου, ὁπόσος δὴ οὗτος ἦν. αἰτίαν δὲ δι' ἣντινα ἐξέλιπε τὰ Ὀλύμπια, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς Ὀλυμπίαν τοῦ λόγου δηλώσω. τῷ δὲ Ἰφίτῳ, φθειρομένης τότε δὴ μάλιστα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων*

*καὶ ὑπὸ νόσου λοιμώδους, ἐπῆλθεν αἰτῆσαι τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν λύσιν τῶν κακῶν· καὶ οἱ προσταχθῆναί φασιν ὑπὸ τῆς Πυθίας ὥς αὐτόν τε Ἴφιτον δέοι καὶ Ἥλείους τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀνανεώσασθαι. ἔπεισε δὲ Ἥλείους Ἴφιτος καὶ Ἡρακλεῖ θύειν, τὸ πρὸ τούτου πολέμιόν σφισιν Ἡρακλέα εἶναι νομίζοντας. τὸν δὲ Ἴφιτον τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν Αἴμονος παῖδα εἶναι, Ἑλλήνων δὲ οἱ πολλοὶ Πραξωνίδου καὶ οὐχ Αἴμονος εἶναί φασι· τὰ δὲ Ἥλείων γράμματα ἀρχαῖα ἐς πατέρα ὁμώνυμον ἀνῆγε τὸν Ἴφιτον.*

Παυσανίας V, 4, 5-6

[Οἱ παλαιές καταγραφές των Ηλείων αναφέρουν Ἴφιτο του Ἰφίτου. Αυτό μπορεί να δίνει προφανή λύση στο πρόβλημα των δύο Ολυμπιακών αρχών που θα αναφέρω παρακάτω. Ο Ἴφιτος πατήρ θέσπισε με τον Λυκούργο τους ακατάγραφους Ολυμπιακούς αγώνες κατά το 828 π.Χ., ο δε υἱός Ἴφιτος προεστάτησε στην πρώτη αναγεγραμμένη Ολυμπιάδα του 776 π.Χ. με νικητὴ τον Ηλείο Κόροιβο].

Οι αναταραχές στην Ελλάδα, Πελοπόννησο και Στερεά-Εύβοια ἦσαν συνεχείς κατὰ τον 8ο αἰώνα. Λοιμός επέτεινε την αστάθεια καταστάσεως οργώσης εις μεγάλη γέννα. Ο Ελληνισμός εγεννάτο και τα πάντα συνώδυναν. Το παρατεταμένο χάος ἀπὸ την κατάρρευση του Αχαϊκού («Μυκηναϊκού») Συστήματος Ἰσχύος κυοφορούσε την ἀνάδυση της νέας Τάξης. Ο Απόλλων κατὰ μαντικό πρόσταγμα ἀπὸ Δελφῶν (ὅπου οἱ Ηλείοι κατέφυγαν κατὰ Δωρικὸν και Κουρητικὸν και ιδιαίτατα Σπαρτιατικὸν Κανόνα) προσέταξε την ίδρυση των Ολυμπίων, την ἀθλητικὴ λατρεία της Ολύμπιας θεότητος. Ο Δελφικὸς Απόλλων εἶχε ἐπίσης κηρύξει και κυρώσει τον Λυκούργειο «Κόσμο» της Σπάρτης. Η Δωρικὴ-Σπαρτιατικὴ καταγωγή των αγώνων ἐμφαίνεται και ἀπὸ την παράδοση ὅτι ο Ἴφιτος ἔπεισε τους Ηλείους ἐν σχέσει προς την καθιέρωση των Ολυμπιακῶν αγώνων, να λατρεύεται ο Ηρακλῆς, ἀρχιπολέμιος κατὰ τη μυθολογία των Ηλείων.



**Απόλλων και Ηρακλής είναι χαρακτηριστικοί θεοί και ήρωες των Δωριέων.**

Η Ολυμπιακή θέση των Λυκούργου και Ιφίτου δεν είναι η αρχή των καταγραφόμενων και αριθμημένων Ολυμπιάδων (776 π.Χ.), αλλά μια προγενέστερη, η οποία κατά τον Ηλείο Αριστόδημο τοποθετείται 27 Ολυμπιάδες προ της κανονικής έναρξης, ήτοι  $776+108 = 884$  π.Χ. Σύγκελλος p. 196C: *τὸν ἀγῶνα τετέλεκεν Ἴφιτος Ἡρακλείδης σὺν Λυκούργῳ συγγενεῖ. ἐκάτεροι δὲ Ἡρακλεῖδαι. τότε δὲ ἀγὼν σταδίου ἦν μόνον, καὶ οὐδεὶς ἀνεγράφετο νικηφόρος.* - ὀγδόη δὲ καὶ εἰκάδι Ὀλυμπιάδι Κόροιβος Ἡλεῖος ἀνεγράφη στάδιον νικήσας· καὶ ἡ κατ' αὐτὸν Ὀλυμπιάς πρώτη ἐτάχθη, ἀφ' ἧς Ἕλληνες ἀριθμεῖν τι δοκοῦσιν ἀκριβῶς χρονικόν. ταῦτα Αἰριστόδημος ἱστορεῖ· καὶ συνωδὰ τούτῳ Πολύβιος. Καλλίμαχος δὲ φησιν Ὀλυμπιάδας ἰγ' παρεῖσθαι μὴ ἀναγραφείσας, τῇ δὲ ἰδ' Κόροιβον Ἡλεῖον νικῆσαι. Cf. Αἰριστόδημος Fr.Gr.Hist. 414F1 Jacoby [ἀπὸ τον Αρμενικό Ευσέβιο]; Πολύβιος 254F2 Jacoby. Για τη μέτρηση του Καλλίμαχου (cf. Σύγκελλος p. 197C) v. Fr. 541 Pfeiffer. Διάστημα 13 Ολυμπιάδων σημαίνει 52 ἔτη, αναγόμεθα συνεπῶς στο  $776+52 = 828$  π.Χ. Φαίνεται ὅτι οἱ δυο εκδοχές αντιστοιχοῦν στον συγχρονισμό της έναρξης των Ολυμπιάδων του Ιφίτου είτε με τη νομοθεσία (Καλλίμαχος) είτε με την επιτροπεία του Λυκούργου (Αἰριστόδημος, Πολύβιος) ως Λυκούργειο εποχή.

Το ὅτι ο χρόνος κατὰ Καλλίμαχον εἶναι το ἥμισυ του κατὰ Αἰριστόδημο υπέδειξε στον Müller την ιδέα ὅτι ο Καλλίμαχος υπελόγισε οκταετηρίδες στη διενέργεια των προτέρων ολυμπιακῶν αγῶνων, πράγμα που συνάδει προς τεκμηριωμένους συσχετισμούς και εναρμονισμούς ηλιακῆς και σεληνιακῆς περιόδου (K.O. Müller, *Dorier*, II<sup>2</sup> p. 483, 8). Οἱ Ολυμπιάδες ἀπεῖχαν εναλλάξ 49 και 50 μήνες (σεληνιακῆς περιόδου) ἡ μία ἀπὸ την προηγούμενή της για να συμβαίνουν την ἴδια εποχή του χρόνου (ενιαύσια περίοδος του Ηλίου). Οἱ 99 ὁμως σεληνιακοὶ μήνες

συμπληρώνουν με μεγάλη ακρίβεια 8 ετήσιες περιόδους. [Η επόμενη ακριβέστερη προσέγγιση συναρμογής διευθετήθηκε με την 19ετηρίδα του Μέτωνος στις παραμονές του Πελοποννησιακού πολέμου]. Εντούτοις, πιθανότερο όμως είναι να μείνουμε στην προλεχθείσα εξήγηση, χρονολόγηση της Ολυμπιάδος του Ιφίτου είτε κατά την επιτροπεία του Λυκούργου, είτε κατά τη θεσμοθεσία του.

**Η μνεία ότι κατά τις προΚοροίβειες Ολυμπιάδες δεν ανεγράφετο ουδέ ανεκηρύσσετο νικητής στο στάδιο ίσως υποδηλώνει προτεραιότητα του αθλητικού ιδεώδους επί του αγωνιστικού. Αυτό συνάδει προς την προτεραιότητα του βιώματος του κάλλους στην ιστάμενη μορφολογική τελειότητα του Είναι, επί της απόδειξης του καλώς είναι δια της λειτουργικής αρετής στην αγωνιστική διεκδίκηση της νικηφόρου επιτυχίας.**

Στην αρχή του Λυκούργου ο Πλούταρχος αναφέρει τις επικρατούσες γνώμες περί της χρονολόγησής του και συνδρομής στη σύσταση των Ολυμπιακών αγώνων, χωρίς να μνημονεύει την προφανή λύση της διάκρισης των Ολυμπιάδων Ιφίτου-Λυκούργου και Κοροίβου.

*οί μὲν γὰρ Ἰφίτῳ συνακμάσαι καὶ συνδιαθεῖναι τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκεχειρίαν λέγουσιν αὐτόν [sc. τον Λυκούργον], ὧν ἔστι καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος [Fr. 533 Rose], τεκμήριον προφέρων τὸν Ὀλυμπίασι δίσκον, ἐν ᾧ τοῦνομα τοῦ Λυκούργου διασώζεται καταγεγραμμένον· οἱ δὲ ταῖς διαδοχαῖς τῶν ἐν Σπάρτῃ βεβασιλευκότων ἀναλεγόμενοι τὸν χρόνον, ὥσπερ Ἐρατοσθένης [FrGrHist. 241F2] καὶ Ἀπολλόδωρος [FrGrHist. 244F64], οὐκ ὀλίγοις ἔτεσι πρεσβύτερον ἀποφαίνουσι τῆς πρώτης ὀλυμπιάδος. Τίμαιος δ' ὑπονοεῖ [FrGrHist. 566F127], δυεῖν ἐν Σπάρτῃ γεγονότων Λυκούργων οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τῷ ἐτέρῳ τὰς ἀμφοῖν πράξεις διὰ τὴν δόξαν ἀνακειῖσθαι· καὶ τὸν γε πρεσβύτερον οὐ πόρρω τῶν Ὀμήρου γεγονέναι χρόνων· ἔνιοι δέ, καὶ κατ' ὄψιν ἐντυχεῖν Ὀμήρῳ. δίδωσι δὲ καὶ Ξενοφῶν ὑπόνοιαν ἀρχαιότητος ἐν οἷς τὸν ἄνδρα λέγει [Πολιτεία Λακεδαιμονίων, 10,*

8] γεγονέναι κατὰ τοὺς Ἡρακλείδας. γένει μὲν γὰρ Ἡρακλείδαι δῆπουθεν ἦσαν καὶ οἱ νεώτατοι τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων, ὁ δ' ἔοικε βουλομένῳ τοὺς πρῶτους ἐκείνους καὶ σύνεγγυς Ἡρακλέους ὀνομάζειν Ἡρακλείδας.

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 1, 2-6

Ο Πλούταρχος θέτει με διαύγεια τους όρους του προβλήματος. Η μαρτυρία του Αριστοτέλη συνδέει αναμφισβήτητα τον Λυκούργο με σύσταση των Ολυμπιακών αγώνων. Στον ιδρυτικό δίσκο του θεσμού ανεγράφετο το όνομα του Λυκούργου. Από το άλλο μέρος, οι χρονογραφικές έρευνες των μεγάλων λογίων της Ελληνιστικής Περιόδου Ερατοσθένη και Απολλόδωρου (βασισμένες σε συγχρονιστικές μελέτες των καταλόγων των Σπαρτιατών βασιλέων) κατέτειναν στο να τοποθετήσουν τον Λυκούργο 100 περίπου χρόνια προ της έναρξης των καταγεγραμμένων Ολυμπιάδων (776 π.Χ.). Ο Τίμαιος τέμνει τον γόρδιο δεσμό υποθέτοντας δυο Λυκούργους, με τον πρεσβύτερο να ανάγεται στους χρόνους του Ομήρου. Ο Όμηρος δίνει μια ακόμη παράμετρο του Λυκούργειου ζητήματος, αφού κατά παράδοση χρονολογικά συνέπιπτε ή ήταν λίγο παλαιότερος του Λυκούργου. Η ακραία άποψη που ο Πλούταρχος αποδίδει κατά συνεπαγωγή στον Ξενοφώντα, ότι ο Λυκούργος ανήρχετο στην εποχή της Καθόδου των Δωριέων και στους Ηρακλείδες αρχηγέτες της Καθόδου, αποτελεί την ασθενέστερη τάση.

Βέλτιστη απομένει η λύση των Αριστόδημου, Πολύβιου και Καλλίμαχου που διαχώριζαν τη θέσπιση της αθλητικής λατρείας στην Ολυμπία επί Ίφιτου υπό του Λυκούργου από την πρώτη αριθμούμενη Ολυμπιάδα του Κοροίβου.

Μερικές χρονογραφικές έρευνες καταβίβαζαν τη χρονική διαφορά μεταξύ των δυο αυτών γεγονότων σε δυο περίπου δεκαετίες.

Clarissimum deinde omnium Iudicrum certamen et ad excitandam corporis animique uirtutem efficacissimum [Olympiorum initium] habuit auctorem Iphitum Elium. is eos ludos mercatumque instituit ante annos quam

tu, M. Vinici, consulatum inires DCCCXXIII. hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhine annos ferme MCCL Atreus, cum Pelopi patri funebres ludos faceret; quo quidem in ludicro omnis[que] generis certaminum Hercules uictor extitit.

Velleius Paterculus I, 8, 1-2

Η υπατεία του M. Vicinius στον οποίο απευθύνεται ο Velleius Paterculus συνέπεσε το 30 μ.Χ. 823 χρόνια πριν είναι το 792 π.Χ., μόλις 16 χρόνια (4 Ολυμπιάδες) προ της Ολυμπιάδας του Κοροίβου. Υπόκειται η διάθεση να προσεγγίσουν τα δυο γεγονότα το περισσότερο. (Εκτός εάν διορθώσουμε το χειρογραφικό DCCCXXIII σε DCCCLIX οπότε ανερχόμαστε στο 828 π.Χ. του Καλλίμαχου).

Οι περιβόητοι Ολυμπιακοί αγώνες ως αποτελεσματικότητα διεύρεση της αρετής του σώματος και της ψυχής (*ad excitandam corporis animique virtutem efficacissimum*) είναι ακριβέστατη διατύπωση του νοήματος της θρησκευολογικής στάσης που η Ολυμπία εκφράζει. Όπως και αποκαλυπτική είναι η μετατροπή των αγώνων από ταφική τιμή προς μεγάλο νεκρό (ήρωα), του Ατρέα προς τον πατέρα του Πέλοπα, σε λατρεία του θεού κατά το νέο θρησκευτικό, Ολύμπιο, βίωμα.

Τα δυο χαρακτηριστικά που επισημαίνει ο Velleius Paterculus συνδέονται οργανικά σε μια ολοκληρία. Η υπέρτατη θυσία στους Ολύμπιους είναι η επίδειξη της ανθρωπίνης σωματικής και θυμοειδούς τελειότητας, υπέρτατου κάλλους μορφής και εξόχου ανδρείας. Το «άγαλμα» των θεών, εφ' ω αγάλλονται, είναι η τέλεια «ανδρότης» κατά την Ομηρική έκφραση, εικόνα και ομοίωση εαυτών.

[Φεύγει η ψυχή φάντασμα από τον θνήσκοντα ηρωικό νεαρώδη “ὄν πότμον γοόωσα, λιποῦσ’ ἀνδροτῆτα και ἥβην”. Οδυσιά πενθών τον επιστήθιο φονευθέντα φίλο του άυπνος ο Αχιλλεύς “Πατρόκλου ποθέων ἀνδροτῆτά τε καὶ μένος ἥύ”.]

\*\*\*

Το Δωρικό βίωμα του κάλλους είχε ανθίσει επί Αιολικού και Ιωνικού Πεδίου με την επική ποίηση. Η σύνδεση του Λυκούργου με την Ομηρική ποίηση είναι συμβολική της πραγματικότητας του Ελληνισμού. Κατά μια παράδοση ο Λυκούργος στις περιοδείες του (όταν μετά τη βασιλική Επιτροπεία έφυγε από τη Σπάρτη για να αποφύγει παντοειδείς διαβολές ή υποψίες ή για να εξουδετερώσει φθόνο ή αντιπαράθεση – διασώζων εαυτόν για μεγαλύτερα και υψηλότερα της βασιλείας, όπως κατά υπερήφανο υπεροχή διεμήνυε ως Επίτροπος), είχε συναντήσει τον Όμηρο (Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 1, 4; Στράβων Χ, 482; Στην Χίο Fr.Gr.Hist. 70F149 p. 88.8 Jacoby, ή στην απέναντι Αιολική ακτή κατά τον Έφορο 70F103). Αλλά η βασική παράδοση τον είχε να έρχεται σε επαφή με την Ομηρική επική παράδοση στη Σάμο με τους υιούς μάλλον παρὰ απογόνους του Κρεωφύλου, και εκείθεν να μεταφέρει πρώτος αυτός τον νέο Ελληνικό «κόσμο» του Έπους στη Σπάρτη και τον Ελλαδικό χώρο.

*ἐκεῖ δὲ καὶ τοῖς Ὀμήρου ποιήμασιν ἐντυχὼν πρῶτον, ὥς ἔοικε παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῖς Κρεοφύλου διατηρουμένοις, καὶ κατιδὼν ἐν αὐτοῖς ταῖς πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀκρασίαν διατριβαῖς τὸ πολιτικὸν καὶ παιδευτικὸν οὐκ ἐλάττονος ἄξιον σπουδῆς ἀναμεμειγμένον, ἐγράψατο προθύμως καὶ συνήγαγεν ὥς δεῦρο κομιῶν. ἦν γὰρ τις ἤδη δόξα τῶν ἐπῶν ἀμαυρὰ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἐκέκτηντο δ' οὐ πολλοὶ μέρη τινά, σποράδην τῆς ποιήσεως ὥς ἔτυχε διαφερομένης· γνωρίμην δ' αὐτὴν πρῶτος καὶ μάλιστ' ἐποίησε Λυκοῦργος.*

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 4, 5-6

(Cf. Ηρακλείδης, *Πολιτεία*, II, §10; Αιλιανός, *Ποικίλη Ιστορία*, XIII, 14;

Δίων Χρυσόστομος II, 27D-28A Morellus)

[Ο Απολλόδωρος εναρμονίζει τις δυο γραμμές κάνοντας τον Λυκούργο στη νεότητά του να συγχρονίζεται με τον γηραιό Όμηρο, Fr.Gr.Hist. 244F63b: *Απολλόδωρος δὲ μετὰ ἔτη ἑκατὸν τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας* (sc. φησὶ φέρεσθαι Ὅμηρον), *Ἀγησιλάου τοῦ Δορύσσου Λακεδαιμονίων βασιλεύοντος, ὥστε ἐπιβαλεῖν αὐτῷ Λυκοῦργον τὸν νομοθέτην ἔτι νέον ὄντα*. Ο Απολλόδωρος έθετε την κοινότερη αποδοχή της άλωσης της Τροίας στο 1184/3 π.Χ., τη Δωρική κάθοδο 80 χρόνια μετά (1104/3 π.Χ.), τον Ιωνικό αποικισμό 60 έτη αργότερα (1044/3 π.Χ.), άρα η ακμή του Ομήρου (~ 40 ετών) πίπτει στο 944/3 π.Χ. (εντός των χρόνων βασιλείας του Αγησιλάου από τον οίκο των Ευρυποντιδών, 959/8 – 930/29 π.Χ.), το άκρο γήρας του στην τροπή των αιώνων, όπου τίθεται και η γέννηση του Λυκούργου προς το τέλος του 10ου αιώνα, αφού η επιτροπεία του καταγράφεται από τον Απολλόδωρο 159 χρόνια μετά την Ιωνική αποικία (δηλαδή στο 885/4 π.Χ.). V. Απολλόδωρος Fr.Gr.Hist. 244F61, 62 Jacoby].

Η συνιστάμενη δυναμική των παραδόσεων άγει στην εξής σύνθεση:

|                                       |                                  |
|---------------------------------------|----------------------------------|
| <b>Όμηρος:</b>                        | <b>τέλος του 10ου π.Χ. αιώνα</b> |
| <b>Λυκούργος:</b>                     | <b>~ 890-810 π.Χ.</b>            |
| <b>1) Επιτροπεία:</b>                 | <b>~ 870 π.Χ.</b>                |
| <b>2) Ομηρικά έπη στη Σπάρτη:</b>     | <b>~ 835 π.Χ.</b>                |
| <b>3) Ολυμπιακός αγών του Ιφίτου:</b> | <b>~ 828 π.Χ.</b>                |
| <b>4) Θεσμοθεσία:</b>                 | <b>~ 820 π.Χ.</b>                |

Το νόημα αναδύεται φανώτατα.

Η Ομηρική «ηρωική και βασιλική παιδείσεις» (Δίων Χρυσόστομος *loc.cit.*), η ακρότης σωματικής και ψυχικής «αρετής» (αρμονίας τελειότητας) στο αθλητικό ιδεώδες, ίνδαλμα και θυσία στον Δωρικό Απόλλωνα και στο εξαπολλωνισμένο θείο της Ολυμπιότητας (τα Ολύμπια των Ολυμπίων στην Ολυμπία) και ο

Δωρικός «Κόσμος» της Σπάρτης ως νέας Ελληνικής κοινωνίας, συγκροτούμενης εις «πόλη» - τα τρία και τελεσιουργά αυτά συνθέτουν την ολοκληρία της Σπαρτιατικής αρχής του Ελληνισμού.

\*\*\*

Η επική Ιωνοαιολική παράδοση μεταλαμπαδεύτηκε στο Σπαρτιατικό έδαφος από τον Λυκούργο και έδωσε Δωρικό Σπαρτιατικό φως.

Ο Σπαρτιάτης επικός ποιητής Κιναίθων δημιούργησε στο πρώτο ήμισυ του 8ου αιώνα π.Χ., *Poetae Epici Graeci*, Bernabé, Test. 2 = Ευσέβιος, *Χρονικά* (έκδοση Hieronymus, II 81 Schöne); ol. 4 (760 π.Χ.): *Cinaethon Lacedaemonius poeta qui + Telegoniam + scripsit agnoscitur*. Την *Τηλεγονία* συνέθεσε ο Κυρηναίος Ευγάμμων πιθανότατα τον 6ο αιώνα π.Χ. (PEG Bernabé, *Telegonia*, Test. 1, 3; *Argumenta* 1). Χρειάζεται λοιπόν διόρθωση η αναφορά της *Τηλεγονίας* στον Κιναίθωνα.

Ο Κιναίθων έγραψε την *Οιδιποδεία* (*Oedipodea*, Test. Bernabé; *Cinaetho*, Test. 2 Bernabé) κατά τινες (απιθάνως) την *Μικρά Ιλιάδα* (κατά τον Ελλάνικο, *Cinaetho*, Test. 4; cf. Test. 5), πιθανότατα *Ηράκλεια* [*Σχόλια εις Απολλώνιου Ρόδιου Αργοναυτικά*, I 1355/57C (122.15 Wendel); I, 1165c (105.9 Wendel)]. *Ηράκλεια* αρμόζει σε Δωρικό ποιητή· άπτετο ο Κιναίθων και της Τραχίνας επί της Οίτης σε αυτά τα έπη, παρά την Πυρά, *Cinaetho* Fr. 6 Bernabé (κακώς ο Bernabé θεωρεί το απόσπασμα *dubium*). Η καλύτερα τεκμηριωμένη *Οιδιπόδεια* αφ' ετέρου είχε θέμα χαρακτηριστικά την απαρχή των παιδικών ερώτων αναγομένη από τη Δωρική συνήθεια στο Αχαϊκό ηρωικό παρελθόν δια του Λαΐου και Χρυσίππου του Πέλοπος [αναλυτικά η υπόθεση του έπους από τον Πείσανδρο (Fr.Gr.Hist. 16F10 Jacoby), *Oedipodea*, *Argumentum* Bernabé]. Η σχέση Σπάρτης-Θηβών είναι εξάλλου πολλαπλά τεκμηριωμένη. Ο Πausanίας αναφέρεται στα Έπη

του Κιναίθωνος (VIII, 53, 5 = Fr. 1 Bernabé) και σημειώνει ότι ο ποιητής ασχολήθηκε ιδιαίτερα με γενεαλογίες [Παυσανίας II, 3, 9 = Fr. 2 Bernabé; IV, 2, 1 = Fr. 5 Bern.; cf. Fr. 4 (Παυσανίας II, 18, 6) και Fr. 3 (Σχόλια εις *Ιλιάδα* Γ 175)]. Ίσως, όπως θεώρησε ο Scaliger, υπό το +*Telegoniam*+ των Ευσεβιανών Χρονικών κρύπτεται το "*Genealogias*", ή, βέλτιον, το *Genealogiam*, ονομαζόμενο απλά *Έπη*.



## **ΤΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ**

Συνεχίζουμε τεθηπότες αυτήν την **Πέμπτη 28 Ιανουαρίου στις 8.30 το βράδυ** την μελέτη της χρυσής εφηβείας του Ελληνισμού, την Αρχαϊκή Εποχή. Φθάνουμε τώρα στο εστιακό σημείο όπου συναντώνται μεταφυσική αλήθεια, θρησκευτική στάση και ιστορική πραγματικότητα. Εξιχνιάζουμε το μυστήριο του Ελληνικού θαύματος. Η συζήτησή μας τώρα θα καθοδηγήσει και φωτίσει, με Απολλώνιο τρόπο, εις τόπο Απόλλωνος, τις μετέπειτα διεξοδικές έρευνές μας.

Θεματικός άξονας του Σεμιναρίου είναι:

***Γυμνότητα:***

***«Επι-φάνεια» και «Επί-δειξη»***

**Τα σεμινάρια περιλαμβάνουν ανάλυση και συζήτηση. Στόχος είναι να ολοκληρώνονται μέσα σε ένα δώρο.**

**Πραγματοποιούνται στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης, Πλατεία Γεωργίου Α΄, 2<sup>ος</sup> όροφος.**

## *Χωρολογική Εκδρομή*

Εντός του Φεβρουαρίου θα οργανωθεί επίσκεψη (Παρασκευή – Κυριακή) στην Δωρίδα, τελευταία έδρα των Δωριέων προ της Καθόδου των στην Πελοπόννησο. Επί τόπου θα διερευνήσουμε την Δωρική ουσία και το κοσμοϊστορικό βίωμα που έστησε τον απόλυτο άξονα της ιστορίας, το κέντρο της έγχρονης ύπαρξης, που έκανε την Ιδέα Πραγματικότητα και την Πραγματικότητα Αιωνιότητα.

Λόγω της ιδιοτυπίας της ορεινής περιοχής χρειάζεται η δέουσα προετοιμασία. Όποιος ενδιαφέρεται για πληροφορίες ή συμμετοχή, να επικοινωνήσει μαζί μου το συντομότερο.